

STUDIE SÍDEL V KRAJINĚ

na území ORP Zlín

Studie sídel v krajině na území ORP Zlín

Zadavatel: Statutární město Zlín
Odbor životního prostředí a zemědělství
náměstí Míru 12
760 01 Zlín

Zpracovatel: LÖW & spol., s r.o.
Vranovská 102
614 00 Brno

Řešitelský tým: Doc. ing. arch. Jiří Löw
Mgr. Tomáš Dohnal
Mgr. Jaroslav Novák
Ing. Eliška Zimová

Obsah:

Úvod.....	2
Struktura studií sídel v krajině	3
Základní údaje.....	3
Historie a vývoj osídlení	3
Krajinná charakteristika	3
Typologie české krajiny (typologické členění krajiny)	3
Vizuální souvislosti (individuální členění krajiny).....	4
Urbanistická charakteristika	4
Historická půdorysná forma.....	4
Stávající půdorysná struktura.....	4
Dochovanost urbanistického formy	4
Typ plužiny	5
Dochovanost plužiny	5
Architektonická charakteristika	5
Historický architektonický typ.....	5
Míra zachovalosti historického architektonického typu	5
Celková architektonická hodnota sídla	6
Celkové hodnocení	6
Podmínky pro zachování krajinného rázu	7
Krajinářské regulativy ve vztahu k územnímu plánu	7
Shrnutí a závěr	8
Literatura.....	9

Úvod

Územní plán venkovských sídel je nejen rozhodující pro usměrňování využívání území a jeho rozvoj, ale i z hlediska ochrany krajiny. Může být rozhodujícím předpokladem, jak pro významné narušení krajinného rázu, tak pro jeho účinnou ochranu. Možnosti jeho ochrany však územně plánovací dokumentace většinou nevyužívá dostatečně či na ni dokonce rezignuje. Kvůli těmto skutečnostem se jeví účelné zpracovávat na krajinu specializované studie konkrétních sídel, které přistupují k sídlu a jeho rozvoji v širších krajinných souvislostech a u kterých je zachování krajinných hodnot území hlavním východiskem. Tyto studie a z nich vyplývající doporučení pak mohou sloužit jako podklad pro zpracování nového územního plánu či jeho změn. Zároveň mohou zvyšovat povědomí o hodnotách a významu konkrétní, řešené krajiny u místní samosprávy a veřejnosti i sloužit ke srovnání nadřazeným orgánům ochrany krajiny. Přestože jsme v průběhu desetiletí obsahově obdobné krajinářské studie konkrétních sídel zpracovávali především pro území se zvýšenou ochranou krajinného rázu (NP, CHKO, PŘP), jsou stejně přínosné i pro běžnou venkovskou krajinu, neboť i ta je ze zákona chráněna.

Studie sídel v krajině byly zpracovány pro vybrané obce na území ORP Zlín. Jedná se o samostatné studie jednotlivých obcí, které vyhodnocují řešená správní území a jejich další rozvoj z hlediska ochrany krajiny a jejího rázu. Účelem studií je ukázat, jakým způsobem je v konkrétní krajině vhodné aplikovat obecné doporučení a principy ochrany krajinného rázu, které jsou často v nadřazených koncepčních dokumentech sice deklarovány, ovšem v reálném území se při jeho správě a rozvoji většinou nedodržují. Jednotlivé studie proto mají pro konkrétní území formulovat základní koncepci, která by dostatečným způsobem dokázala zajistit ochranu jeho krajinného rázu.

Studie každé obce nejdříve charakterizuje krajinu na jejím správním území, tj. uvádí jeho krajinné, urbanistické i architektonické charakteristiky. Na základě těchto poznatků jsou sestaveny doporučení pro správu a rozvoj řešeného území s důrazem na zástavbu sídel, jež by měla zajistit zachování krajinných hodnot. Navrhovaná opatření jsou jednak rámcová, obecně formulovaná, jednak konkrétní, vztažená k platnému územnímu plánu.

Pro potřebu obecného, teoretického zakotvení obsahu studií byla zpracována samostatná výkladová část (urbanisticko-architektonický manuál), která upřesňuje opakovaně používané pojmy a jejich výklad. Kombinace tohoto manuálu a jednotlivých studií konkrétních území by měla společně sloužit jako podklad při zpracování územně plánovací dokumentace, tj. územního plánu obce. Při jejich respektování by pak územní plán měl na koncepční úrovni dostatečně hájit krajinný ráz řešeného území.

Jednotlivé studie sídel v krajině jsou zpracovány pro celá správní území vybraných obcí. Východiskem je tedy stávající územně správní členění ORP Zlín nikoli reálné územní prostory sídel či jejich historické katastry. Uvedený přístup by měl usnadnit promítnutí dané studie do příslušného územního plánu.

Struktura studií sídel v krajině

Obsah a strukturování studií sídel v krajině vyplývá ze zkušeností jejich využitelnosti v praxi, tj. naplňování jejich účelu, kterým je ochrana krajinného rázu řešeného území. Snahou bylo studie zpracovat stručně a přehledně, přitom však neztratit celkový pohled na problematiku a udržet obecnou srozumitelnost nejen pro odbornou, ale i laickou veřejnost a samosprávu (zejm. pro místní obyvatele). Jejich obsah lze zjednodušeně rozdělit na část popisnou a část návrhovou. Rozsahem převažuje návrhová část (doporučení, regulativy apod.), která je pro ÚP rozhodující, nad částí popisnou, rozborovou (zhruba dvojnásobně). Popisná část obsahuje širší krajinné souvislosti a stručný nástin historického vývoje krajiny, ilustrující celostní pohled na utváření sídla a jeho okolí v prostoru a čase, dále urbanistickou a architektonickou charakteristiku daného sídla, jeho typologické zařazení a následné zhodnocení jeho urbanistické a architektonické hodnoty, umožňující srovnání s jinými sídly. Hlavním výstupem studie je však část návrhová, která na základě předchozího popisného rozboru formuluje doporučení pro konkrétní krajinu a ochranu jejího rázu. Doporučení jsou dle podrobnosti rozdělena na obecnější podmínky ochrany krajinného rázu a konkrétní regulativy vztahující se k platnému územnímu plánu obce. Součástí studií jsou i ilustrační mapy území a obrazová fotodokumentace s vysvětlujícími popisky, která zachycuje stávající charakter území (klady i zápory).

POPISNÁ ČÁST

Její obsahem je popis charakteristik území významných z hlediska krajinného rázu, z nichž vycházejí doporučení návrhové části. Uváděné charakteristiky jsou hierarchicky členěny na krajinné (celé území), urbanistické (zástavba sídel) a architektonické (charakter zástavby). Pro možnost porovnání sídel je jejich hodnota schematicky vyjádřena ve stupních.

Základní údaje

Obsahují základní informace o sídle a jeho správním území, o umístění v krajině a poloze v širších územních souvislostech, a to i vzhledem k územím se zvýšenou ochranou krajinného rázu (PřP).

Historie a vývoj osídlení

Uváděny jsou pouze základní údaje vztahující se k založení a vývoji sídla z hlediska funkčního využívání jeho správného území (nikoli historický místopis obce), příp. historické události, jež měly rozhodující vliv na charakter osídlení a krajiny. Smyslem textu je stručný popis vývoje osídlení a hospodaření v krajině, které v průběhu času formovalo jeho krajinný ráz. Celkový pohled na vývoj zástavby sídla je nastíněn změnami počtu obyvatel a domů. V případě nezastavěné krajiny jsou změny ve využívání přiblíženy rámcovou bilancí ploch základních hospodářských kultur (lesní, zemědělské).

Krajinná charakteristika

Zařazuje řešené území do širších krajinných souvislostí (nikoli popis přírodních podmínek), a to jak z hlediska typologického, tak i individuálního členění krajiny (na základě vizuální vnímání). Námí používaný přístup k diferenciaci krajiny je popsán v samostatné příloze (viz Metoda hodnocení krajinného rázu), kde jsou shrnuty hlavní principy typologického a individuálního členění území z hlediska krajinného rázu, které jsou níže pouze nastíněny.

Typologie české krajiny (typologické členění krajiny)

Uveden je název a příslušný kód *krajinného typu* příp. typů, v nichž řešené území leží. Zařazení vychází z typologické diferenciaci krajiny (projekt Typologie české krajiny 2003-5), která na regionální úrovni vymezuje hodnotící rámce, které usnadňují odlišení a porovnání jednotlivých krajinných typů na území ČR (jako typologické jednotky). Tyto krajinné typy jsou průnikem tří rozhodujících souborů krajinných charakteristik – rámcových typů osídlení, stávajícího využití a georeliéfu. *Rámcové typy osídlení* v sobě integrují vývoj osídlení, historické typy sídel a jejich plužin, archetypy lidových domů, klimatické charakteristiky a biogeografické jednotky. *Rámcové typy využití* popisují strukturu aktuálního stavu využívání území. *Rámcové typy georeliéfu* charakterizují jeho relativní členitost a výjimečnost v rámci ČR. Uvedené typologické členění krajin je součástí mapových

vrstev na geopotálu ČR. Souhrn všech zastoupených krajinných typů na území ORP, včetně jejich popisných charakteristik, je rovněž součástí ÚAP Zlín.

Vizuální souvislosti (individuální členění krajiny)

Stručně jsou popsány pohledové vztahy v krajinné kompozici vycházející z individuálního členění krajiny, včetně identifikace dotčených krajinných celků a vizuálního uplatnění samotného sídla v krajině. Individuální diferenciací krajiny je v našem přístupu k popisu i hodnocení krajinného rázu území rozhodující, neboť až jedinečná skladba typů dělá jedinečnou krajinu. Protože krajinný ráz (obraz určité krajiny) vnímáme především zrakem, jsou v daném území rozhodující vizuální, kompoziční vztahy. Pro krajinnou kompozici je zásadní její prostorové vymezení (co s ní pohledově souvisí) = *vizuální celek* a co ji pohledově odděluje = *ohraničení*. Vizuální krajinné celky je možné hierarchicky řadit podle velikosti vnímané krajinné scény, tedy dle šíře pohledu. *Konvizuální celek (KvC)* je vnitřně pohledově spojitý, tj. v blízkých pohledech a v dosahu našeho perspektivního a plně barevného vidění. *Supervizuální celek (SvC)* je spojitý v nadhledech, tj. v dálkových pohledech, ale v dosahu viditelnosti. Tyto krajinné vizuální celky se skládají z kompozičních prvků, které se v nich projevují (podle zákonitostí vnímání zrakem) zjednodušeně jako *krajinné ohraničení* a *matrice* (pozadí), akcentované *krajinnými singularitami* (figurami) - *kompozičními osami a póly*. Vnímání kompozičních prvků (krajinných znaků) celku vyžaduje jejich pravdivost, tzn. že je důležitý soulad jejich vzhledu s funkcí, jakožto výslednice průniku přírodních podmínek a způsobů využívání. Celkové vnímání krajinného vizuálního celku závisí i na způsobech a rychlosti pohybu v něm, neboť právě tím se mění měřítko našeho vnímání. Individuální členění krajiny na vizuální krajinné celky, včetně popisu jejich charakteristik, je součástí ÚAP ORP Zlín.

Urbanistická charakteristika

Uvádí slovní označení historické půdorysné formy sídla (typologické zařazení) i jeho stávající urbanistické struktury a vyjadřuje míru dochovanosti urbanistické formy (rámcová porovnatelnost). Obdobně je slovně popsán historický charakter zemědělského zázemí sídla, tj. typ jeho plužiny, a vyjádřena míra jeho dochovanosti. Uvedenou charakteristiku částečně ilustrují náhledy mapy stabilního katastru i historický a současný letecký snímek.

Historická půdorysná forma

Podle specifického půdorysného uspořádání objektů v rámci zástavby jsou sídla řazena do rozlišených půdorysných forem, které jsou popsány v urbanistické části manuálu. Daná historická půdorysná forma je v případě každého sídla vyjádřena jejím názvem. Půdorys sídla se ve většině případů vyvíjel z formálně jednoznačného uspořádání a v průběhu historie byla jeho struktura postupně doplňována. Historický vývoj sídel je sledován do první pol. 20. století (stav zhruba před II. světovou válkou), kdy ještě ve venkovském prostoru zpravidla nedocházelo k rozvoji zástavby v zásadně odlišné urbanistické struktuře novodobého typu.

Stávající půdorysná struktura

Půdorysná struktura většiny sídel v řešeném území prošla od pol. 20. st. do současnosti v různé intenzitě často výraznou proměnou. Současné uspořádání zástavby je proto formálně specifikováno a označeno názvem, který je stručně charakterizován v urbanistické části manuálu.

Dochovanost urbanistického formy

Na základě porovnání historické a současné struktury zástavby je vyhodnocena dochovanost urbanistické formy, která je vyjádřena ve škále umožňující rámcové srovnání. Dochovanost urbanistické formy je z hlediska krajinného rázu jednou z hlavních charakteristik zástavby.

- 1 výjimečně dochovaná** - půdorysná struktura sídla se dochovala oproti stavu před II. sv. válkou prakticky beze změn či pouze s podružnými odchylkami
- 2 velmi dobře dochovaná** - půdorysná struktura sídla byla mírně narušena lokálními ztrátami v původním stavebním fondu či částečně znečitelněna novodobou výstavbou; charakteristická forma je však velmi dobře čitelná

- 3 **dobře dochovaná** - půdorysná struktura sídla byla poměrně výrazně narušena likvidací původní zástavby či novodobou výstavbou; charakteristická forma je však stále patrná a umožňuje případnou rekonstrukci či rozvoj původní struktury
- 4 **částečně dochovaná** - půdorysná struktura sídla se dochovala pouze ve fragmentech, které však již postrádají historickou výpověď o původní podobě celku; v zásadě je však možno strukturu alespoň rámcově rekonstruovat či nově konsolidovat
- 5 **nedochovaná – zcela přestavěná** - historická půdorysná forma prakticky neexistuje, či se z původní struktury dochovaly pouze jednotlivé stavby, které byly zcela pohlceny novodobou zástavbou
- 0 **nedochovaná – zástavba bez náhrady zanikla** - historická půdorysná forma prakticky neexistuje, či se z původní struktury dochovaly pouze jednotlivé stavby bez vypovídací schopnosti o původním uspořádání zástavby; struktura nebyla doplněna novodobou zástavbou a bez náhrady zanikla

Typ plužiny

Plužina označuje zemědělské zázemí sídla a na základě tvaru a prostorového uspořádání pozemků se odlišují jednotlivé typy. Plužina každého sídla je typologicky zařazena a označena příslušným názvem. Zastoupené typy plužin jsou popsány v urbanistické části manuálu.

Dochovanost plužiny

Na základě porovnání historické a současné struktury plužiny je stanovena dochovanost jejího historického uspořádání (nikoli využívání), která je vyjádřena ve škále umožňující rámcové srovnání. Dochovanost plužiny je jednou z hlavních charakteristik krajinného rázu ve venkovském prostoru. Rovněž prostorová vazba plužiny na sídlo je jedním z tradičních znaků venkovských krajin, a proto je její návaznost stručně uvedena.

- 1 **výjimečně dochovaná** - výjimečně dochovaná plužina má zachovanou naprostou většinu základního i vnitřního členění pozemků včetně charakteru jednotlivých ohraničení; historická struktura je jasně zřetelná
- 2 **velmi dobře dochovaná** - velmi dobře dochovaná plužina má zachováno základní a většinu vnitřního členění, včetně původního charakteru ohraničení; historická struktura je zřetelná
- 3 **dobře dochovaná** - dobře dochovaná plužina má zachovány většinu základního a částečně i vnitřního členění jednotlivých bloků; historická struktura je čitelná pouze částečně
- 4 **částečně dochovaná** - částečně dochovaná plužina má historické členění dochováno pouze ve fragmentech a historická struktura zpravidla není zřetelná
- 5 **nedochovaná – historická struktura zcela setřena** - nedochovaná plužina má zcela setřenou historickou strukturu, není dochováno vnitřní členění a původní struktura není zřetelná

Architektonická charakteristika

Zjednodušeně a souhrnně vyjadřuje celkový architektonický charakter sídla, což je často velmi problematické a ze své podstaty schematické. Vychází z rámcové typizace historické zástavby a její zachovalosti a snaží se komplexně vyjádřit porovnatelnou cennost sídla.

Historický architektonický typ

Uvádí pojmenování typu charakterizující rámcové typologické zařazení původní zástavby sídla podle specifických tvaroslovných znaků lidové architektury, která v řešeném území pravděpodobně převažovala. Stručná charakteristika historických typů lidového domu je uvedena v urbanistické části manuálu. Základní typologické dělení venkovského lidového domu vychází z kompilace odborné literatury (Mencl, Vařeka, Škabrada, Frolec).

Míra zachovalosti historického architektonického typu

Vychází z míry zachovalosti charakteristických tvaroslovných znaků historické zástavby v sídle (zejm. objemové řešení a architektonické prvky). Zároveň vyjadřuje, v jakém měřítku se dochovaná původní zástavba podílí na celkovém obraze sídla. Přítomnost původních historických objektů bývá často nejvyšší architektonickou hodnotou venkovského sídla, a to nejen historickou. Se zánikem původních staveb se nenávratně ztrácí i část paměti kulturní krajiny, a proto je vždy nutné preferovat rekonstrukce před likvidací. Míra autenticity a zachovalosti historické zástavby je zjednodušeně vyjádřena v pětistupňové škále.

- 1 výjimečně dochovaná** - historická zástavba se zásadním způsobem podílí na celkovém obraze sídla a je dochována téměř v autentické podobě
- 2 velmi dobře dochovaná** - historická zástavba se zásadním způsobem podílí na celkovém obraze sídla, charakteristické tvaroslovné prvky staveb jsou stále velmi dobře čitelné, pouze lokálně narušené novodobými stavebními úpravami, které však v rámci celku nehrají rozhodující roli
- 3 dobře dochovaná** - historická zástavba se na celkovém obraze sídla podílí pouze částečně, dochované objekty si udržují charakteristické objemové řešení odpovídajícího typu, autentické architektonické prvky však byly narušeny nevhodnými stavebními úpravami, které historickou výpověď staveb snižují
- 4 částečně dochovaná** - historická zástavba se na celkovém obraze sídla podílí pouze okrajově, dochované objekty existují pouze v torzu, či byly novodobými stavebními úpravami proměněny jak objemově, tak v architektonickém detailu; přesto jsou některé charakteristické prvky stále patrné
- 5 nedochovaná** - historická zástavba zcela zanikla či byla stavebními úpravami proměněna do takové míry, že charakteristické znaky odpovídajícího typu jsou zcela nečitelné

Celková architektonická hodnota sídla

Snahou je schematicky a souhrnně vyjádřit architektonickou hodnotu sídla jako celku, vycházející z vnímání estetické kvality veškeré jeho zástavby. Podílí se na ní jak hodnota historické zástavby a citlivost jejích renovací, tak architektonická úroveň nově realizovaných staveb. Celkové vyhodnocení ovlivňuje zejména míra přizpůsobení objemu novostaveb či přestaveb charakteristické siluety sídla, způsob práce s hmotou a architektonickým detailem i opodstatněnost konstrukčního a materiálového řešení objektů. Každé sídlo je svým způsobem specifické a řadu i významných nuancí není zjednodušené srovnávací hodnocení schopno postihnout. Pětistupňovou škálu celkové architektonické hodnoty je proto nutno brát jako orientační a schematickou.

- 1 výjimečná** - původní objekty jsou citlivě renovovány, novostavby příkladně reagují na charakter místa a dochované historické zástavby, dokládají vysokou míru vkusu a architektonické kvality
- 2 vysoká** - renovace původních staveb je provedena kvalitně, pouze s dílčími nevhodnými jednotlivostmi v materiálovém či konstrukčním řešení; novodobá zástavba respektuje charakter místa a objemovým i architektonickým zpracováním, s výjimkou drobných méně vhodných architektonických detailů, poměrně vhodně doplňuje existující siluetu sídla
- 3 průměrná** - historické stavby jsou rekonstruovány způsobem, který již podstatně snižuje jejich původní architektonickou hodnotu; novodobá zástavba je konvenční, podřízena dobovému vkusu; kontextu dochované zástavby se přizpůsobuje pouze rámcově a v daném prostoru působí dosti dominantně
- 4 nízká** - původní objekty jsou rekonstruovány necitlivým způsobem, který původní hodnoty stírá, novodobá zástavba má zcela nevhodné měřítko, je realizována bez ohledu na kvality prostoru a její estetická úroveň je velmi nízká
- 5 zcela bez hodnot** - zástavba, která prostoru sídla zcela dominuje, má nepatřičné objemové i architektonické řešení a na hodnoty území má devastující vliv

Celkové hodnocení

Formou stručného popisného textu shrnuje poznatky o stávajícím, celkovém charakteru sídla a jeho cennosti. Nastihuje současný stav a vývojový trend z hlediska urbanistického uspořádání a architektonického řešení zástavby. Uvádí výčet hlavních znaků, hodnot a kompozičních vztahů v sídle i v krajině, případně zmiňuje významné skutečnosti či záměry, problematické z hlediska krajinného rázu.

NÁVRHOVÁ ČÁST

Její obsah je hlavním a rozhodujícím výstupem studie, tj. doporučení na ochranu krajiny a jejího rázu pro konkrétní obec. *Podmínky ochrany krajinného rázu* mají pro správní území obce spíše obecnější platnost, naopak *krajinářské regulativy ve vztahu k územnímu plánu* jsou navrhované ke konkrétnímu územně plánovacímu řešení, včetně jednotlivých lokalit. Navrhovaná doporučení by měla být dostatečně srozumitelná i bez znalosti popisné části či výkladového urbanisticko-architektonického manuálu, ovšem jejich odůvodněnost vychází právě z jejich obsahu.

Podmínky pro zachování krajinného rázu

Obsahují obecná doporučení formulovaná v širších krajinných souvislostech, která je nutné respektovat pro zachování krajinného rázu území. Svou obecností tyto podmínky v podstatě odpovídají úrovni nadmístních koncepcí (zpravidla měřítko katastru až několika katastrů). V našem pojetí individuálního členění krajiny na základě pohledových souvislostí tomu odpovídá úroveň nadhledových, krajinných vizuálních celků (SvC, viz výše). Podmínky jsou formulovány spíše rámcově a se všeobecnou platností pro daný typ sídla či charakter krajiny, v případě významných jevů či záměrů však jsou i konkrétnější. Obecně platné jsou především pro určitou typickou krajinnou charakteristiku (např. kompoziční vztahy), přičemž mohou být vztahovány na celé řešené území nebo pouze na sídlo samotné, příp. na cenný či zachovalý urbanistický typ osídlení. V míře podrobnosti jsou sídla řešena zpravidla do úrovně struktury zástavby, ovšem v případě potřeby (zejm. pro usměrnění rozvoje) je uspořádání dále zpřesněno.

Krajinářské regulativy ve vztahu k územnímu plánu

Obsahují konkrétní doporučení, která se vztahují ke konkrétním lokalitám i územnímu plánu (uvedena datace). Vychází se z platného územního plánu dané obce, který je vyhodnocován z hlediska jeho vlivu na krajinný ráz. Na základě toho jsou navrhovány úpravy, které by na koncepční úrovni ÚP měly zamezit jeho dalšímu narušování. Hodnocena je především přiměřenost celkové rozvojové koncepce sídla, umístění návrhových ploch zástavby a jejich případná regulace. Na začátku je v několika větách formulován základní princip pro rozvoj sídla a jeho území, potažmo pro ÚPD. Následně je zhodnocena vhodnost řešení u konkrétních lokalit (zejm. rozvoj zástavby) a k nim vztahující se krajinářské regulativy jsou formulovány jako formativní komentáře. Vzhledem k tomu, že velká část ÚP při rozvoji sídel nerespektuje ani jejich nejzákladnější charakteristiky, nabývají tyto komentáře bohužel často spíše formy negativního vymezení. Kvůli dlouhodobější platnosti je pro označení jednotlivých lokalit používáno obecného popisu či místního názvu, nikoli kódového označení, které nemusí být neměnné.

Shrnutí a závěr

Hlavním účelem zpracování studií sídel v krajině z hlediska krajinného rázu je jejich využitelnost pro potřeby ÚPD obcí venkovského charakteru (nový ÚP, jeho změny či zadání atd.). Mohou být dostatečně podrobné i konkrétní pro ochranu krajiny daného území a přitom nejsou omezeny legislativními náležitostmi ÚPD (komentáře ke stávající nevhodné zástavbě či zastavitelným plochám, a to i ve větší podrobnosti než odpovídá ÚP apod.). Cílem studií je přinášet celostní pohled na řešenou krajinu a její hodnoty, a tím vytvářet rámec ochrany krajinného rázu pro zamýšlené změny v dotčeném území, zejm. pro další rozvoj zástavby. Studie by rovněž měly zvyšovat obecné povědomí o krajině, jejích hodnotách a krajinném rázu, a to především u místní samosprávy, zpracovatele ÚP i samotných obyvatel, což by ve výsledku mohlo vést k poučenějšímu a odpovědnému přístupu k rozvoji sídla (významné především před vlastním zahájením zpracování ÚPD). Studie mohou také sloužit jako podklad pro nadřazené orgány hájící zájmy ochrany krajiny a jejího rázu, jednak k identifikaci cenných území a sídel, jednak ke srovnání ÚPD a jednotnému přístupu k jejich zpracování.

Pro naplnění uvedených cílů je nezbytnou podmínkou, aby hlavním východiskem těchto studií byla krajina a zachování jejího rázu. Rovněž je nutné, aby se poznatky ze správně provedeného rozboru území (popisné části) adekvátně projevíly v navrhovaných opatřeních (návrhová část). Zásadní je uvažovat o krajině a jejím rázu v prostorových rámcích a na základě kompozičních vztahů a nikoli pouze v dvourozměrných plochách, k čemuž principy územního plánování často svádí (i rozvojová plocha jevící se na výkresu z hlediska urbanismu jako přijatelná, může být v reálném průmětu významným narušením krajiny).

Závěrem lze konstatovat, že kvalitně zpracované krajinářské studie sídel mohou přispívat k většímu zapracování ochrany krajinného rázu do ÚP obcí. Jako jeden z podkladů mohou zvyšovat vyváženost ÚP, který vedle ekonomických či technických hledisek plně zohlední i zájmy ochrany krajiny a jejího rázu. Především u vesnických sídel je jejich ucelený vzhled, daný harmonickými vztahy mezi jednotlivými částmi zástavby, a jejich celkové začlenění do krajiny jednou z hlavních kladných hodnot venkovské krajiny. Proto by mělo být především v zájmu místní samosprávy i samotných občanů přítomné krajinné hodnoty respektovat a rozvíjet, a nikoli je ztrácet v důsledku přebírání rozvojových postupů příměstských suburbií. Netýká se to pouze velkoplošných území, kde je zvýšeně chráněn i jejich krajinný ráz (NP, CHKO, PřP) a kde by orgány hájící jeho ochranu měly zpracování obdobných krajinářských studií sídel podporovat a příp. i iniciovat. Rovněž zcela běžná venkovská krajina má své svébytné kvality a charakteristické hodnoty, které je žádoucí zachovat a rozvíjet. Ze současných trendů v legislativě územního plánování i z aktivit ministerstev (zejm. MMR a MŽP) a AOPK ČR lze usuzovat, že význam ÚP obcí pro usměrňování využívání určitého území bude nadále spíše posilován. Tento předpokládaný vývoj proto ještě více podporuje účelnost zpracovávání obdobných krajinářských studií sídel jako podkladu pro ÚP obcí, neboť bude pro dané území rozhodující, jakým způsobem bude právě v nich ochrana krajiny a jejího rázu zapracována.

Literatura

Literatura:

Atlas krajiny České republiky: Landscape atlas of the Czech Republic, 2009. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky. ISBN 978-80-85116-73-1.

FROLEC, Václav, 1974. *Lidová architektura na Moravě a ve Slezsku*. Brno: Blok.

KOLEKTIV, 1897-. *Vlastivěda moravská*. Brno: Musejní spolek, resp. Muzejní a vlastivědná společnost, dnes reprinty GARN.

LÁZNIČKA, Zdeněk, 1956. *Typy venkovského osídlení v Československu*. Praha: Československá akademie věd. Práce brněnské základny Československé akademie věd.

LÖW, Jiří, 2011. *Aplikovaná ekologie: krajina, krajinná a sídelní kompozice, krajinný ráz*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury. ISBN 978-80-214-4381-5.

LÖW, Jiří a Igor MÍCHAL, 2003. *Krajinný ráz*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce. ISBN 80-86386-27-9.

MACKOVČIN, Peter, Matilda JATIOVÁ a kol., 2002. *Chráněná území ČR. Sv. II, Zlínsko*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. ISBN 80-86064-38-7.

MENCL, Václav, 1980. *Lidová architektura v Československu*. Praha: Nakladatelství ČSAV.

RŮŽKOVÁ, Jiřina a Josef ŠKRABAL, 2006. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*. Praha: Český statistický úřad. ISBN 80-250-1277-8.

ŠKABRADA, Jiří, 1999. *Lidové stavby: architektura českého venkova*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-082-5.

VAŘEKA, Josef a Václav FROLEC, 2007. *Lidová architektura: encyklopedie. 2., přeprac. vyd.* Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1204-8.

VAŘEKA, Josef, 1979. Typy a oblasti lidového domu v českých zemích. *Český lid*, sv. 66, č. 3, s. 149–155.

Vlastní projekty a studie:

Projekt: VaV 640/01/03 Typologie české krajiny (2003-5).

Projekt VaV 640/1/99 Péče o krajinu II (1999).

Projekt VaV/640/6/02 Zajištění realizace Evropské úmluvy o krajině v další činnosti MŽP (2002).

Projekt VaV/620/16/03 Vyhodnocení potenciálu krajiny ČR z hlediska možného dalšího územního rozvoje v chráněných krajinných oblastech v ČR (2003).

Zachování krajinného rázu NP Šumava, II. část: Hodnocení kulturní krajiny - Architektonický a Urbanistický manuál (2009).

Územně analytické podklady ORP Zlín jevy 17 a 18: Oblast a Místo krajinného rázu (2015).

Krajinářská studie Jaroslavické paseky (2015).

Elektronické zdroje:

<http://archivnimapy.cuzk.cz/>

<http://geoportal.cenia.cz/>

<http://oldmaps.geolab.cz/>

<http://ochranaprirody.cz/>

<http://www.cuzk.cz/>